

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar
om ändring av värnpliktslagen och 2 § militära rättegångslagen**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att till värnpliktslagen fogas stadganden som förhindrar att värnpliktiga vilka helt och hållet vägrar fullgöra tjänstgöring enligt värnpliktslagen och ersättande tjänstgöring enligt civiltjänstlagen döms till straff upprepade gånger.

Enligt förslaget straffas den som helt och hållet vägrar fullgöra värnplikt enligt samma grunder som en person som efter att ha godkänts för civiltjänstgöring sedermera vägrar fullgöra civiltjänsten. När en person som dömts för vägran att fullgöra någon som helst tjänst-

göring som grundar sig på värnplikt har avtjänat fängelsestraffet eller när straffet har förfallit förordnas personen i fråga inte längre till tjänstgöring under fredstid.

Till militära rättegångslagen föreslås ett tillägg, enligt vilket vägran att fullgöra värnplikt behandlas som ett militärt rättegångsärendes.

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

MOTIVERING

1. Inledning

Enligt regeringsformen är varje finsk medborgare skyldig att delta i rikets försvar eller att biträda härvid, enligt vad som stadgas i lag.

Enligt värnpliktslagen (452/50) är varje finsk man värnpliktig för fäderneslandets och den lagliga samhällsordningens försvar. En värnpliktig som försäkrar att allvarliga samvetsskäl som grundar sig på religiös eller etisk övertygelse hindrar honom från att fullgöra tjänstgöring enligt värnpliktslagen befrias från tjänstgöringen under fredstid och förordnas att fullgöra civiltjänst enligt vad som stadgas i civiltjänstlagen (1723/91). Man kan inte befrias från fullgörandet av värnplikt utan ett i lagen särskilt angivet skäl. Endast de som hör till religionssamfundet Jehovas vittnen kan enligt lagen om befrielse för Jehovas vittnen från fullgörandet av värnplikt i vissa fall (645/85) befrias från fullgörandet av värnplikt i fredstid.

Lagen om bestraffning av vissa värnpliktiga

för vägran att fullgöra aktiv tjänst (23/72) tillämpades på värnpliktiga som inte, trots ansökan som gjorts enligt den före år 1987 gällande lagen om vapenfri tjänst och civiltjänst (132/69), godkänts för vapenfri tjänst eller civiltjänst och som sedermera vägrat fullgöra någon som helst tjänstgöring.

Enligt dåtida förfarande prövades en värnpliktigs övertygelse i en särskild prövningsnämnd när han ansökte om vapenfri tjänst eller civiltjänst. En värnpliktig kunde enligt den ovan nämnda s.k. bestraffningslagen dömas till fängelse för en tid som motsvarade hans återstående, i värnpliktslagen stadgade allmänna tjänstgöringstid ökad med högst fyra månader. Efter utstått straff kunde personen i fråga inte längre inkallas till tjänstgöring under fredstid.

När lagen om vapenfri tjänst och civiltjänst ändrades genom den temporära lag som trädde i kraft vid ingången av år 1987, så att en värnpliktig på ansökan och med stöd av sin

religiösa eller etiska övertygelse, men utan prövning av övertygelsen, kunde antas till det slag av ersättande tjänstgöring som han uttryckt önskemål om, dvs. vapenfri tjänst eller civiltjänst, ansågs den ovan nämnda bestraffningslagen vara obehövlig.

Från ingången av år 1987 behandlades ärendena angående vapenvägran beroende på tjänstgöringsformen antingen enligt 45 kap. strafflagen eller lagen om vapenfri tjänst och civiltjänst. Den förstnämnda lagen omfattade dem som vägrade fullgöra vapentjänst och vapenfri tjänst och den senare dem som vägrade fullgöra civiltjänst.

Enligt strafflagen dömdes de värnpliktiga antingen för olovlig frånvaro, rymning eller tjänstgöringsbrott till disciplinstraff eller fängelse i högst ett år. Fullgjort straff minskade inte tjänstgöringsskyldigheten. Enligt lagen om vapenfri tjänst och civiltjänst dömdes en civilpliktig för undvikande av civiltjänst till fängelse för en tid som motsvarade två tredjedelar av hans återstående tjänstgöringstid, ökad med högst fem månader. Den sammanlagda tiden för tjänstgöringen och straffet fick dock inte överstiga ett år och fyra månader. Genom en lagändring som trädde i kraft vid ingången av år 1991 stadgades att straffet för undvikande av civiltjänst till sin längd skulle motsvara hälften av den civiltjänstepliktiges återstående tjänstgöringstid. Fängelsestraffet kunde inte dömas ut villkorligt och det skulle utstås till fullo. Efter avtjänat straff kunde en civiltjänstgörare inte längre kallas till annan tjänstgöring än sådan som ersätter repetitionsövningarna.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Allmänt

Vid ingången av år 1992 trädde civiltjänstlagen (1723/91) och lagen om ändring av värnpliktslagen (1728/91) i kraft. Stadgandena om vapenfri tjänst togs in i värnpliktslagen. Reformerna innebar inte någon ändring i sak beträffande de stadganden som gäller ansökan om vapenfri tjänst eller civiltjänst, inte heller beträffande stadgandena om total vägran att fullgöra tjänst.

Värnpliktslagen

En person som underlåter att infinna sig till

tjänstgöring och som, när han hämtats till tjänstgöringsplatsen, vägrar fullgöra någon som helst tjänstgöring anses ha gjort sig skyldig till olovlig frånvaro eller rymning enligt 45 kap. 4 § strafflagen och tjänstgöringsbrott enligt samma kapitel 15 §. Straffet för rymning och tjänstgöringsbrott är fängelse i högst ett år eller disciplinstraff. Det strängaste straffet för olovlig frånvaro är fängelse i sex månader. Fängelsestraffet kan dömas ut villkorligt. Avtjänandet av fängelsestraff som dömts ut för brotten i fråga minskar inte tjänstgöringskyldigheten. Efter avtjänat fängelsestraff förordnas den värnpliktige på nytt till tjänstgöring.

Under den senaste tiden har det förekommit två fall, i vilka en värnpliktig som förordnats till beväringstjänst men som inte ansökt om civiltjänst har underlåtit att inom utsatt tid infinna sig på sin tjänstgöringsplats och, när han hämtats dit, vägrat all tjänstgöring. På denna vägran har härvid tillämpats stadgandena i 45 kap. 4 och 15 §§ strafflagen, och personen i fråga har dömts till fängelse för rymning och tjänstgöringsbrott. Efter att den värnpliktige avtjänat straffet har han hämtats till tjänstgöring, varvid han på nytt vägrat all tjänstgöring och ånyo straffats för detta.

Den ena av de personer som avses ovan har blivit dömd åtta gånger. Den sammanlagda straffsatsen är fängelse i 265 dagar. Den andra har dömts sex gånger till fängelsestraff i sammanlagt 170 dagar. Ärendena har lämnats att bero dels av underrättens, dels av hovrättens utslag. Högsta domstolen har inte beviljat besvärstillstånd.

Den onda cirkel som de återkommande fängelsestraffen ger upphov till har i fråga om den förstnämnda personen brutits genom ett beslut av kommandören för truppförbandet enligt vilket personen i fråga på viss tid överförts till tjänstgöringsduglighetsklass E och hemförlovats. Efter att den fastslagna tiden gått ut tas hans tjänstgöringsduglighet på nytt upp till bedömning. Den andra har sedermera av hälsoskäl helt och hållet befriats från tjänstgöring under fredstid.

I dessa två fall förefaller orsaken till vägran vara att personerna i fråga på grund av sin övertygelse är motståndare till allmänna värnplikt i alla dess former, till åtskillnad från förhållandet innan den nuvarande civiltjänstlagen trädde i kraft, då vägran närmast var ett ställningstagande mot den dåtida civiltjänstgöringslagstiftningen.

Civiltjänstlagen

Om en civiltjänstepliktig inte på behörigt sätt inleder tjänstgöringen eller om han slutar tjänstgöra, döms han med stöd av 26 § civiltjänstlagen för civiltjänstgöringsbrott. Straffet är ovillkorligt fängelse under en tid som motsvarar hälften av den återstående civiltjänstgöringstiden. Om 395 dagar återstår av civiltjänstgöringen är straffet 197 dagar, dvs. fängelse i ungefär sex och en halv månad. Straffet skall avtjänas till fullo. En civil tjänstepliktig kan friges villkorligt endast om han anmäler att han är beredd att fortsätta civiltjänstgöringen. När den som har dömts för civiltjänstgöringsbrott har avtjänat hela fängelsestraffet, har hans civiltjänsteplikt upphört.

2.2. Lagstiftning och praxis i Sverige och Norge

Allmänt

Det är problematiskt att jämföra arrangemangen i Sverige och Norge samt i Finland när det är fråga om behandlingen av dem som vägrar fullgöra värnplikt och de påföljder som ådöms dem samt antalet personer som vägrar tjänstgöra. Mellan länderna förekommer stora skillnader beträffande arrangemangen för ansökan om civiltjänst. När en person i Sverige eller Norge ansöker om civiltjänst undersöks hans religiösa eller etiska skäl genom ett särskilt prövningsförfarande, medan en sökandes övertygelse inte i Finland provas särskilt. Härav följer t.ex. i Sverige att ett flertal sökande som inte godkänns för civiltjänstgöring helt och hållet vägrar tjänstgöra. Situationen både i Sverige och Norge motsvarar den situation som rådde i Finland före år 1987 och för vilken redogjorts ovan.

Sverige

I 39 § i den svenska värnpliktslagen finns ett stadgande om värnpliktsbrott. En värnpliktig anses ha gjort sig skyldig till värnpliktsbrott bl.a. om han olovligen avviker från tjänstgöring eller vägrar att lyda en förmans order eller på annat sätt åsidosätter vad som åligger honom, under förutsättning att gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen. Stadgandet tillämpas också på en

person som helt och hållet vägrar fullgöra värnplikt. Enligt stadgandet kan den värnpliktige dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Enligt lagens 46 § får regeringen eller en myndighet som den utser befria en person som gjort sig skyldig till ett brott som anges i 39 § från fullgörandet av värnplikten, om det anses att detta på grund av de förutsättningar som närmare anges i lagen inte är ändamålsenligt. Förutsättningen för befrielse har i praktiken varit, att den värnpliktige avtjänat ovillkorligt fängelsestraff i minst två månader.

I Sverige vägrar årligen flera hundra personer fullgöra värnplikten. Som ovan redan konstaterats torde det stora antalet bero på att alla som önskar fullgöra civiltjänst inte antas. Den första domen lyder på 60 — 80 dagsböter, och om den värnpliktige därefter alltjämt vägrar tjänstgöra döms han till fängelse i ca fyra månader. Regeringen befriar praktiskt taget alla dömda efter två månaders fängelsevistelse. Därefter är de inte längre skyldiga att fullgöra någon som helst tjänstgöring. Jehovas vittnen befrias från all tjänstgöring.

Norge

I Norge förekommer årligen endast ett fåtal totalvägrare. Dessa är nästan undantagslöst Jehovas vittnen. Inte heller Jehovas vittnen är således befriade från värnplikten. De går inte med på att fullgöra vare sig militär- eller civiltjänst, men godkänner däremot av domstol utsatt "tvångsarbete" (tvangsmässig avtjening). Tjänstgöringsstället är i allmänhet ett slags arbetskolonier som upprätthålls av civilförvaltningen. I dessa arbetskolonier ges förutom olika slag av arbetsuppgifter också allmänbildande undervisning, på samma sätt som när det är fråga om normal civiltjänstgöring. Eftersom det ändå är fråga om tvång och inte om tjänstgöring, betraktas det inte som en del av totalförsvaret, och av den anledningen godkänner Jehovas vittnen de uppgifter som tilldelas dem. "Tjänstgöringstiden" är densamma som i fråga om civiltjänstgöring, dvs. 16 månader. Tidigare kunde totalvägrarna fullgöra sin arbetstjänst också i fängelserna, men detta alternativ tillgreps sällan.

2.3. Bedömning av nuläget

Tillämpningen av stadgandena i 45 kap.

strafflagen på en person som helt och hållet vägrar fullgöra värnplikt kan leda till att den värnpliktige upprepade gånger döms till fängelsestraff ända till utgången av det år när han fyller 30. Detta står inte i samklang med de principer som omfattas av en rättsstat.

I det gällande systemet behandlas en värnpliktig som vägrar tjänstgöra på olika sätt beroende på om han är beväring eller civiltjänstgörare. En civiltjänstgörare döms till fängelse för en tid som motsvarar hälften av den återstående civiltjänstgöringstiden. I fråga om beväringarna stadgas inte om någon övre gräns för fängelsestraffens längd. När civiltjänstgöraren har utstått sitt straff anses civiltjänstgöringsskyldigheten samtidigt upphöra. Vad beväringen beträffar inverkar det avtjänade straffet inte på tjänstgöringstiden. För att jämlikhet skall uppnås borde påföljden vara densamma oberoende av inom vilket system den värnpliktige vägrar tjänstgöra.

3. Föreslagna ändringar

3.1. Värnpliktslagen

I syfte att eliminera det missförhållande som de upprepade fängelsestraffen medför föreslås att värnpliktslagen kompletteras med ett särskilt straffstadgande som gäller vägran att fullgöra värnplikt. Enligt förslaget intas straffstadgandet som en särskild paragraf i värnpliktslagens 9 kapitel, som innehåller lagens straffstadganden.

Rubriken för brottet föreslås vara vägran att fullgöra värnplikt. För detta brott straffas den värnpliktige så som stadgas om civiltjänstgöringsbrott i civiltjänstlagens 26 §, för vilken ovan redogjorts. Till handlingens brottsbeskrivning hör att beväringen helt och hållet vägrar fullgöra sådan tjänstgöring som avses i värnpliktslagen och att det dessutom är uppenbart, att han inte låter sig rätta av en påföljd som han påförs eller ådöms enligt stadgandena i 45 kap. strafflagen. I brottsbeskrivningen skall också förutsättas, att personen i fråga inte vill ansöka om civiltjänst. Själva vägran att fullgöra värnplikt, som kompletterar brottsbeskrivningen, kan konkretiseras tidigast på dagen för inträde i tjänst.

Straffet föreslås vara fängelse för en tid som motsvarar hälften av den återstående tjänstgöringstiden. Som återstående tjänstgöringstid

betraktas den tid som för personen i fråga skulle ha fastställts som tjänstgöringstiden i civiltjänst, om han hade antagits till civiltjänstgöring den dag när han hemförlovats på grund av sin vägran. Fängelsestraffets maximilängd är sålunda densamma som för civiltjänstgöringsbrott, dvs. 197 dagar.

Enligt förslaget iakttas i övrigt vad straffet beträffar stadgandena om brott mot civiltjänsteplikt i 6 kap. civiltjänstlagen, om något annat inte stadgas.

Eftersom vägran att fullgöra värnplikt till sin natur är ett militärt brott föreslås att åtalerna i dessa ärenden behandlas i den ordning som avses i militära rättegångslagen (326/83). För detta talar också de processekonomiska omständigheterna, eftersom samma domstol då är behörig att behandla ärendet också i det fall att kännetecknen för ett brott som gäller vägran att fullgöra vapentjänst inte anses föreligga. Militärmyndigheten har hand om förundersökningen, tillställer enligt 14 § militära rättegångslagen åklagaren förundersökningsmaterialet och hemförlovar beväringen. Om en person inte döms till fängelsestraff för vägran att fullgöra värnplikt, beordras han på nytt av Militärmyndigheten att träda i tjänst.

Den som har dömts för vägran att fullgöra värnplikt kan enligt förslaget frigges villkorligt i det fall att han ansöker om civiltjänstgöring. Villkorlig frigivning inom civiltjänstgöringen kan motiveras med att sådana allvarliga samvetsskäl som hindrar den värnpliktige att tjänstgöra inom försvarsmakten inte med fog kan anses föreligga när det är fråga om civiltjänstgöring.

När ett fängelsestraff som dömts ut för vägran att fullgöra värnplikt avtjänats helt och hållet eller när fängelsestraffet har förfallit kan personen i fråga enligt vad som föreslås inte längre förordnas att fullgöra värnplikt under fredstid.

3.2. Militära rättegångslagen

På de grunder som anges i punkt 3.1. föreslås att till 2 § militära rättegångslagen, där de militära rättegångsärendena som skall behandlas i den ordning som lagen i fråga anger är förtecknade, fogas sådan vägran att fullgöra värnplikt som avses i 39 § värnpliktslagen. Enligt förslaget fogas tillägget till paragrafens 2 mom.

4. Propositionens verkningar

Propositionen har inte några organisatoriska eller betydande ekonomiska verkningar.

5. Beredning av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag inom försvarsministeriet i samarbete med justitieministeriet och arbetsministeriet.

6. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart de har antagits och blivit stadfästa.

Till värnpliktslagen föreslås fogat ett ikraftträdelsestadgande, enligt vilket från ett straff som döms ut med stöd av 39 § avdras ett sådant redan verkställt fängelsestraff som en person innan lagen träder i kraft har ådömts med stöd av stadgandena i 45 kap. strafflagen för en gärning som uppfyller kännetecknen för ett brott som avses i 39 § värnpliktslagen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av värnpliktslagen

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till värnpliktslagen av den 15 september 1950 (452/50) i stället för den 39 § som upphävts genom lag av den 25 mars 1983 (325/83) en ny 39 § som följer:

39 §

Är det uppenbart att en beväring som helt och hållet vägrar fullgöra tjänstgöring enligt denna lag inte låter sig rätta av en påföljd som han påförs eller ådöms med stöd av 45 kap. strafflagen skall han, ifall han inte ansöker om civiltjänstgöring, i stället för att på honom tillämpas stadgandena i 45 kap. strafflagen, för *vägran att fullgöra värnplikt* dömas till straff enligt vad som i civiltjänstlagen (1723/91) stadgas om civiltjänstgöringsbrott. När straffet döms ut anses som återstående tjänstgöringstid för personen i fråga den tid som skulle ha fastställts som hans civiltjänstgöringstid, om han på ansökan hade godkänts för civiltjänst den dag han hemförlovas.

Om något annat inte stadgas i denna paragraf, iakttas i fråga om ett brott som avses i 1 mom. i tillämpliga delar stadgandena i 6 kap. civiltjänstlagen. När kommandören för ett truppförband enligt vad som anges i 14 § militära rättegångslagen har beslutat tillstålla åklagaren förundersökningsmaterialet i ett brott som gäller en beväringens vägran att fullgöra värnplikt, skall beväringen genast hemför-

lovas. Döms personen i fråga inte för vägran att fullgöra värnplikt till fängelsestraff, förordnas han på nytt av militärmyndigheten till tjänstgöring.

Om en person som avtjänar fängelsestraff för vägran att fullgöra värnplikt ansöker om civiltjänst, kan han friges villkorligt enligt vad som i civiltjänstlagen stadgas om fängelsestraff för civiltjänstgöringsbrott.

När den som har dömts för vägran att fullgöra värnplikt har avtjänat hela fängelsestraffet eller när fängelsestraffet har förfallit förordnas han inte längre att fullgöra sin värnplikt under fredstid.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Har en person, som döms till straff med stöd av 39 §, innan denna lag träder i kraft dömts till straff med stöd av 45 kap. strafflagen för ett förfarande som uppfyller den brottsbeskrivning som avses i 39 § värnpliktslagen, skall det tidigare utdömda och verkställda fängelsestraffet dras av från det straff som ådöms honom.

2.

Lag

om ändring av 2 § militära rättegångslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 2 § 2 mom. militära rättegångslagen av den 25 mars 1983 (326/83), sådant det lyder i lag av den 24 augusti 1990 (773/90), som följer:

2 §

Som militärt rättegångsärende hanläggs även åtal mot en krigsman för en gärning, för vilken straff stadgas i 21 kap. 1—3 eller 5—13 §§, 25 kap. 12 eller 13 §, 28, 31, 32, 33 eller 35 kap., 36 kap. 1—3 §§, 37 kap. 8—10 §§, 38 kap. 8 eller 9 a § eller 40 kap. 1—3, 5 eller 6 §

strafflagen, under förutsättning att gärningen har riktat sig mot försvarsmakten eller mot någon annan krigsman eller att om straff för gärningen stadgas i 39 § värnpliktslagen.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Helsingfors den 10 december 1993

Republikens President

MAUNO KOIVISTO

Försvarsminister *Elisabeth Rehn*

2.

Lag**om ändring av 2 § militära rättegångslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 2 § 2 mom. militära rättegångslagen av den 25 mars 1983 (326/83), sådant det lyder i lag av den 24 augusti 1990 (773/90), som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

Såsom militärt rättegångsärende handläggs även åtal mot krigsman för en gärning, för vilken straff stadgas i 21 kap. 1—3 eller 5—13 §§, 25 kap. 12 eller 13 §, 28, 31, 32, 33 eller 35 kap., 36 kap. 1—3 §§, 37 kap. 8—10 §§, 38 kap. 8 eller 9 a § eller 40 kap. 1—3, 5 eller 6 § strafflagen. Detta förutsätter att gärningen har riktat sig mot försvarsmakten eller mot någon annan krigsman.

Som militärt rättegångsärende handläggs även åtal mot en krigsman för en gärning, för vilken straff stadgas i 21 kap. 1—3 eller 5—13 §§, 25 kap. 12 eller 13 §, 28, 31, 32, 33 eller 35 kap., 36 kap. 1—3 §§, 37 kap. 8—10 §§, 38 kap. 8 eller 9 a § eller 40 kap. 1—3, 5 eller 6 § strafflagen, *under förutsättning att gärningen har riktat sig mot försvarsmakten eller mot någon annan krigsman eller att om straff för gärningen stadgas i 39 § värnpliktslagen.*

Denna lag träder i kraft den

199 .

